

Kötőszók: s, és, meg is, sem, se, szintén, sőt; is-is, mind-
mind, se-se, nemcsak — hanem . . . is.

VI. Házi írásbeli feladat.

Legkedvesebb háziállatom.

Szántó Lőrinc.

Hogyan tanítjuk a német írást és olvasást a cselekedtető nyelvtanítás szellemében.

A Cselekvés Iskolája III. évfolyamának 1—2. számában beszámoltam arról a munkáról, melyet a német nyelv tanításának kezdő fokán végzünk. Rámutattam ennek a munkának alapvető fontosságára, mely helyesen vezetve, mintegy csirájában magában foglalja a nyelvtanítás minden nevezetes mozzanatát: beszédet, kérdést, feleletet, helyes kiejtést, jó hangsúlyozást, sőt még nyelvtani elemeket is. Minden benne van ebben a kezdő munkában, csak három dolog hiányzik belőle: a könyv, az írás és olvasás. Hét-nyolc hétig folyt a munka könyv, írás és olvasás nélkül, de annál több beszéddel, taglejtéssel és a Gouin-módszer okszerű alkalmazásával.

Ilyenkor, november első felében, azután nevezetes fordulóponthoz ér a munkánk; a sok közvetlen beszéd után végre áttérhetünk a könyvre, s ezzel az írás- és olvasás megtanulására. Évek hosszú sora óta tapasztalom, hogy ez a többhetes csupa-beszéd előkurzus oly pompásan készíti elő és érleli meg a könyv használatát, hogy a gyerekek szinte ráéreztek már az olvasásra-írásra.

Az alábbiakban leírom, miképpen történik ez az áttérés a könyvre, miképpen támaszkodhatunk a tanulók előismeretére, s miképpen vonhatjuk be őket cselekvőleg az olvasás és írás megtanulásába.

Az előfeltétel az, hogy a könyv első leckéit, mint beszédanyagot, már tökéletesen megtanulták legyen a gyermekek, mert hiszen ezekhez a gyakorlatokhoz kell kötnünk az első olvasási- és írási kísérleteket.

A nevezetes óra ilyenféleképpen folyik le:

I. Előkészítés. A múlt órán átismételtük azokat a beszélgetéseket, amiket eddig az év elejétől kezdve megtanultunk. Azt hiszem, mindenkit örömmel töltött el az a tudat, hogy ime, alig pár hét alatt mennyi mindent tud már németül elmondani. Fülünk már hozzászózott a német szóhoz, nyelvünk is beletört már valamennyire a német kiejtésbe. Hát most kapcsoljuk be

a munkába szemünket és kezünket is. A mai óra fordulópontot jelent tanulásunkban, mert ma áttérünk a könyv és az írás használatára is. (Örömteljes mozgás; egyesek már nyújtogatják is a könyvet és füzetet.) A múlt órán megmondottam, hogy mára hozzátok el a könyvet és a füzetet s látom is, hogy elhoztátok. [Könyvünk Lux—Altai: Haus und Schula I.] Csak tegyétek le szépen a padra. De hiszen mi ezt már németül is el tudjuk mondani; hogyan is szól az N.? (N.: Ich nehme das Buch hervor; ich lege das Buch auf die Bank; ich öffne das Buch, ich lese . . .) Jól van, leülhatsz. Bizonyára már meg is nézegettétek a könyvet, a képeket. (Már én próbáltam olvasni is; én már tudok olvasni.) Helyes, néhányan már tudnak olvasni, de mától fogva valamennyien meg fogják tanulni. Majd meglátjátok, hogy egy csöppet sem nehéz.

II. Átmenet. Előbb azonban mondjuk csak el még egyszer németül, hogyan állunk fel, s hogyan megyünk az ajtóhoz, asztalhoz, ablakhoz. (A megfelelő Gouin-sorozatot egy-egy tanuló megcselekszi és el is mondja: Ich sitze, ich stehe auf, ich stehe, ich gehe zur Tür, ich stehe vor der Tür, ich gehe zurück; ich setze mich, ich sitze.)

III. Célkitűzés. Nos, gyerekek, amit most hallottunk, amit a fülünkkel felfogtunk, azt most már látni is akarjuk, tehát vegyük elő a könyvet, keressük meg az első leckét és szemetekkel kövessétek azt, amit elő fogok olvasni. Jól figyeljétek meg, vajjon mi a különbség a beszéd, az olvasás és írás közt.

IV. Tárgyalás. 1. Mintaolvasás. Lassan, jól tagolt olvasással végigmegegyek a már jólismert szövegen, miközben a gyermekek nyitott könyv mellett szemmel kísérik a megfelelő sorokat. Persze, rögtön észrevették a kiejtés és írás közti eltéréseket, de a kezdődő mozgolódást mindjárt azzal szerelem le, hogy most ők fognak olvasni, s minden gyermek megállapítja, hogy az ő mondatában micsoda „németes“ hang, vagy betű fordult elő.

2. A gyermekek kezdik a munkát, melynek rendje a következő: olvasás, karban utánaolvasás, a gyermek megállapítja a hangzás- és írásbeli eltéréseket. Ez könnyű feladat, hiszen a hangzás a fülében van, csak az írást kell megfigyelnie. Fordítással nem kell a munkát zavarni, hiszen tökéletesen ismert szövegről van szó. Pl. T. olvas: Ich sitze in der Bank. (Karban való utánaolvasás.) A gyermek megállapítja: az *ich* szóban németes hang a *ch*; a *sitze* szóban az *s* és *tz*. Előbbi *z*-nek, az utóbbi erős *c* (*cc*)-nek hangzik. Ebben az első leckében figyelhetjük még a *stehe* szóban a *st*, *eh* hangokat, a *gehe* szóban is az *eh* hangot, a *zurück* szóban az *és ck* kiejtését, a *zum — zur* szóban a *z* hangzását és a *Fenster* szóban a *st* hangnak a szó eleji *st*-hangtól való eltérő hangzását. A *Tisch* szóban megkapjuk a német *sch*-hangot, a *wer — was* kérdésekben a *w* és *s* kiejtését.

Mindezeket a megállapításokat maguk a gyermekek végzik, a tanárnak legfeljebb az a szerep jut, hogy a munkát irányítsa s a kellő nyugalmat biztosítsa. Néhányszori elolvasás után következik

3. a megismert szóképek leírása. Elővetetem a füzeteket; egy gyermek mondja: Ich nehme das Heft hervor, ich lege das Heft auf die Bank, ich öffne das Heft, ich nehme die Feder, ich schreibe in das Heft. Ugyanezt ismétli az osztály is karban, de többes szám első személyben.

Az írás megkezdése előtt figyelmeztetem a tanulókat, hogy hagyjanak üresen két oldalt. Az írás úgy történik, hogy a tanár a táblán, a gyermekek a füzetben dolgoznak. Írás közben minden eltérést, minden sajátosságot megbeszélünk és a következőképpen jelöljük meg:

Az első szó: Ich sitze. Megbeszéljük, hogy ebben a szóban három németes sajátosság van: a ch, s, és tz. Ezt a három betűt aláhúzzuk és a német szó után zárójelbe téve röviden megjelöljük. Tehát:

Ich size (ch=erős h, s=z, tz=cc) én ülök

stehe (eh=é) = állok,

zu (z=c) = -hoz, -hez, -höz (magyar rag, német előljáró),

zurück (ck=kk) = vissza.

És így tovább. Itt még két dolgot kell megjegyeznem; az egyik az, hogy a mindjárt, kezdetben fellépő előljárókat szembeállítom a magyar raggal és csupán helyzetbeli különbségükre mutatok rá; ezért is nevezem őket előljáróknak, mert a raggal ellentétben elől állnak. Ez teljesen elég. A másik dolog az, hogy amilyen gyorsan folyik le az óra szóbeli része, az olvasást is belevéve: olyan lassan megy az írás. Itt nem lehet a gyermekeket hajtani, írjanak lassan és gondosan. Közben győződünk meg róla, hogy hogyan írnak. Sokat ne vegyünk fel egy órára, de amit íratunk, az hibátlan legyen, különben nem lesz értéke.

A szóírás végeztével visszafordítatunk az előbb üresen hagyott lapokra s az első sorba címül ezt íratjuk:

Hangtábla.

Itt most minden sorra egy hangot hagyva, elkészítjük a szóírás közben megismert sajátos német hangok és betűk jegyzékét. A mai lecke pl. a következő hangokat eredményezte:

ch = erős h

s = szó elején z, szó végén sz

st = szó végén és szó közepén szt.

tz = erős c (cc)

z = c

ich

sie, was

stehst, Fenster

sitze

zu

eh = é

ck = kk (erős k)

w = v (kettős v)

stehe

zurück

wer

A jövő órákon természetesen folytatjuk a gyűjtést, míg a tábla teljessé lesz, amikor is végül rendszert teremtünk a hangok között.

Ilyen módon háromféleképpen rögzítjük meg a német hangok elsajátítását: 1. olvasás által, 2. szóírás által és 3. hangtábla készítése által.

Az írás és olvasás folytonos kölcsönhatásban kiegészítve egymást, meglepő gyorsan halad előre.

V. Alkalmazás. A hangtábla elkészítése után minden hangra keresünk megfelelő szót, s azokat akár házi munkában is a megfelelő sor végére íratjuk.

VI. Nyelvtan. Miután a beszédgyakorlatokban az ige már minden személyben előfordult, s a sok használat folytán szinte vérré vált: itt elegendő a könyvben levő ragozást elolvasatni és a ragokat megfigyeltetni. A táblára pedig ezentúl minden óra elején függőleges oszlopban a következő táblázatot íratom fel: ich—e, du—st, er—t (később er sie es—t) wir—en, ihr—et, sie—en. Egy jobb tanuló az óra előtti szünetben felírja ezt a tábla szélére s ha szükség van rá, mindjárt kéznél is van a személy és ragja.

VII. Összefoglalás. Összefoglalásul elolvasatok két-három kérdést, s feleltetek is rá. Ez nem újság, mert a gyermekek a beszédgyakorlatok folytán már jól tudnak kérdezni. Amint látjuk, az óra semmi újat nem tartalmaz, ezért minden mozzanatában az olvasás és írás gyakorlása képezze a tanulás főanyagát.

Jármai Vilmos.

Földrajz.

Franciaország.

A) Franciaország felszine, felépítése.

Tanítás a polgári fiúiskola II. osztályában.

Európa országainak részletes tárgyalása előtt, a kontinens nagyobb részeiről általános áttekintést szoktunk adni. A fent megjelölt tanítási anyagot tehát Nyugat-Európa általános, bevezető áttekintése előzi meg. Ebből főbb vonásként a következők emelkednek ki:

Ez a terület Európa nyugati, előretolt, elkeskenyedő része. Európa egyik területének sincs ilyen kedvező helyzete, különö-